

Річки мого

краю_

краса і біль

Ярмолинецька центральна районна бібліотека

Краєзнавчий відділ

Річкимого краю- краса і біль.

(інформаційне видання)

Ярмолинці, 2016

ББК 26.2 (4 укр-4 хм)

Р57Річкимого краю – краса і біль : інформаційне видання/ укладач В. Москаленко.- Ярмолинці: Ярмолинецька центральна районна бібліотека, 2016. – 16с.іл.

У посібнику подано відомості про річки, що протікають територією нашого району, їх красу та екологічні проблеми які з кожним роком все більше загрожують водним ресурсам. Книга розрахована на широке коло читачів, вчителів, краєзнавців та любителів рідного краю.

Справжньою окрасою наших краєвидів є річки – голубі артерії нашого краю. Їх є багато і великих і маленьких, і зовсім струмочків. Та всі вони неповторні і прекрасні. У кожній річці свій характер, і цілий ряд тільки їй властивих рис та особливостей.

Гідрографія нашого району представлена багатьма річками, які відносяться до басейнів Дністра та Південного Бугу.

Дністер

Дністер – річка у Східній Європі. Тече з північного заходу на

південний схід території України і Молдови. Дністер – друга за розмірами річка України, у межах якої її довжина складає 705 км. Її виток знаходиться у Карпатах, у Турковському районі Львівської області на висоті 900 м над рівнем моря, має 386 приток, впадає у Дністровський лиман, з'єднаний з

Чорним морем. Довжина – 1352 км, площа басейну - 72,1 тис. кв. км.

Українська народна етимологія пов'язує назву річки зі словосполученням «дністер».

Існує легенда, за якою на місці річки був невеликий струмок, уздовж якого жили люди. Вони вели свій календар, позначаючи дні на прибережному піску.

Але одного разу струмок розлився й затопив береги. Коли зранку вода зійшла, вийшли люди на берег, а їхніх позначок на піску нема.

— Хто дністер? — бідкались люди, і самі відповідали:

— Та хто?! Струмок дністер.

З того часу і стали називати струмок, який дністер — Дністер.

Річки басейну Дністра, які протікають територією Ярмолинеччини.: [р. Тернава](#), [Студениця](#), [Ущиця](#).

Тернава – ліва протока Дністра, започатковується на межі двох районів – Ярмолинецького і Дунаєвецького, південніше села Косогірка. Річці навіть присвячене село Тернава, що впритул до селища станції Дунаївці. Мандрює річка, переборює 62 км шляху до Дністра, ширина 10-14 м. Річка гарна і цікава. У цьому можна переконатися, відвідавши державний заказник Княжпільську дачу, що поруч с. Суржинці Кам'янець-Подільського район. Але й ця річка не позбавлена тривоги з боку людини, та й ширина її постійно зменшується.

Студениця – теж ліва притока Дністра. Це одна з найчистіших і мальовничих подільських річок. Найцінніший куточок на берегах річки – державний заказник “Совий яр”. Неначе вишиванка виблискує тут своїм тихим і лагідним плесом, ніби гордиться, що протікає через цей Храм Природи, розділяючи його на дві половини. Назву річки пов’язують з студеними водами, що живлять Студеницю. Започатковується Студениця з джерел у вибалку на північ від села Косогірка Ярмолинецького району на висоті 315 м над рівнем моря. Несе свої води до Дністра протягом 84 км, ширина 9-12 м., і сходиться з ним нижче села Рогізна, що на Кам'яничині. Місце витоків добре залужене, що оберігає джерела від замулення. Між схилами невеличке болото, де зростають осока та очерет. Лівий берег від поля відмежований зарослями верби.

За Савинцями, мимо яких протікає Студениця, течія не спостерігається.

Оживає вона вже біля Ложковець у Дунаєвецькому районі. Річка перетинає 18 населених пунктів, прямуючи територією Ярмолинецького, Дунаєвецького, Кам'янець-

Подільського районів.

У Студениці за останній час порушився природний водний баланс і, як наслідок, річка почала міліти. Тому нині з новою силою постає проблема очищення природних вод від різних джерел забруднення. Нинішні екологічні негаразди Студениці пов’язані передусім з інтенсивним «освоєнням» Дні-

стра. Бо нестабільність рівня води у його водосховищі посилює руйнування берегів і особливо відбивається на рибних ресурсах Дністра і його приток. До головних причин забруднення Студениці, як і інших річок нашого краю, можна віднести байдужість людей і їх безгосподарність. В річку потрапляють не лише стічні води промислових підприємств, полів і ферм, але й забруднена вода від миття автомобілів на березі. Найбільш характерні забруднювачі — це нафтопродукти та феноли.

Головна водна артерія Ярмолинеччини – річка **Ушиця**.

Ушиця бере початок в сусідньому районі.

Довжина її 122 км., ширина русла 10-12 м., площа басейну 1400 кв. км., падіння 2 м/км. Гарною прикрасою природи є пониззя річки Ушиця, яка несе свої води коло сіл нашого району: Сутківці, Боднарівка, Борбухи, Баранівка, Круті Броди,

Вербка Мурована. На річці Ушиці колись знаходилося 5 водяних млинів. Високі схили над річкою приваблювали різновидами кварцу, крейди, але найбільше багатство приушицьких схилів – фосфати, які заховані під товстим шаром каміння і піску. Років 25 тому

на долини і горби річки Ушиці прибули геологи. Вони довели, що тут є не лише цінні мінерали, але й оздоровлювальна вода, в тому числі в селі Круті Броди.

Можливо з часом люди знову потурбують приушицькі схили, щоб взяти звідти необхідні для себе скарби. Єдине чого вже не дістане з річки Ушиці людина – це її водяне багатство. Головна річка району зараз дуже поміліла. Губить річку недбалість людей. Однією із причин є забруднення її водою миц нафтопродуктами, промисловим брудом та домашніми відходами.

Річка Ушиця і її притока річка Ушка протікають через землі сіл Проскурівка, Корначівка. Завдяки цим річкам в селі Проскурівка була з'явилася паперова фабрика, цукроварня, лісопильня і три млини.

Північніше Проскурівки починається середня течія річки. Тут вона приймає води своєї першої правої притоки, яка несе їх від Солобківців з двох малесеньких ставків. Східніше села Тарасівка ця притока плине межею Ярмолинеччини та Віньковеччини. Пронісши води через центр села Андріївка, притока впадає в Ушку. Ушка є правою притокою річки Ушиця. Вона має довжину 34 км, площу басейну 204 км², 42 притоки загальною протяж-

ністю — 107 км. Густота річкової мережі Ушки — 0,75 км/км². Її басейн розташований на північному сході Хмельницької області у межах Віньковецького, Ярмолинецького та Дунаєвецького адміністративних районів.

Цікаво, що в народі Ушку ще називають — Утка.

Село Тарасівка розташоване на горбистій місцевості на обох берегах річки Ушки, притоки річки Ушиці.

Село багате на підземні води, які виходять на поверхню незчисленними джерелами.

Ще одна притока Ушиці- р. Рутка, що відноситься до басейну малих річок. Її довжина 17 км., площа басейну 64, 3 кв.км., падіння 1,2м/км. Її води омивають землі села Нове Село нашого району. Долини притоки вузькі, русло глибоко врізається у вапнякові породи, берег стрімкий, ложе здебільшого кам'янисте. Береги річки тверді, вода прісна, чиста і смачна.

Річка Вовчок є лівою притокою річки Ушиці. Площа його басейну становить 185 км², а густота річкової мережі — 0,51 км/ км².

Басейн Вовчка розташований на території Ярмолинецького адміністративного району. Верхня течія річки наповнюється трьома притоками. Права притока бере початок західніше с. Слобідка-Кадіївська із трьох струмків, на двох із яких є ставки, а лівий витікає з болота. На південно-східній околиці Слобідки-Кадіївської вона знову утворює невеличкий ставочок. Центральна притока бере початок в с. Буйволівці, де до неї падає чотири струмки, на трьох з яких є по два ставки. На її правому березі знаходяться два піщаних і один глиняний кар'єри. Ліва притока бере початок північніше Жилинців з чотирьох струмків. Ліва притока утворює велику меандру біля східної околиці Жилинець та в заболоченій долині впадає в центральну притоку. Води всіх трьох приток зливаються на західній околиці Правдівки, де починається середня течія річки і де також є два ставки.

Правий берег у цій місцевості обривистий, а річка меандрує. Вовчок приймає води ще однієї лівої притоки, яка бере початок з джерела північніше Шарівки.

У цій місцевості абсолютна висота рівня води у Вовчку становить — 257,8 м. У нижній течії Вовчок повниться водами ще однієї лівої притоки, яка тече

південніше Шарівки. У нижній течії русло Вовчка все більше поглиблюється і дуже меандрує. В Бондарівці розливається у два ставки. Біля Лисівки Вовчок впадає в Ушицю.

Південний Буг

Південний Буг – ріка на південному заході України. Довжина – 806 км. Площа басейну 63 700 кв. км. Єдина велика річка України, яка повністю протікає на її території.

У давнину Південний Буг називали Гіпанісом. Назва Південний Буг вже чисто слов'янського походження. Слов'янське слово «буць» означало «зігнутий», «кривий». Річка була повноводним шляхом ще за старих часів. Але помітніший розвиток

судноплавства почався лише наприкінці сімнадцятого століття, коли стали вивозити за кордон пшеницю. Тепер річка судноплавна лише в нижній частині.

Південний Буг є найкращим місцем відпочинку. Особливо приваблює до себе річка влітку, коли можна купатися і ловити рибу, прогулюватись на човнах, насолоджуватись краєвидами. І було б дуже добре, якби після відпочинку люди прибирали за собою, а не залишали після себе купи сміття.

Вода ріки використовується для технічних і комунальних потреб, зрошення полів. Багатий Буг і на рибні запаси. Тут водяться карась, сом, лящ короп, плітка, йорш, лин, судак, головань, товстолобик та інші види риб. На незамерзаючих ділянках зимують дикі лебеді.

У XIX ст. Південний Буг визнали, як одну із найчистіших річок України, чого не можна сказати у XXI столітті.

Своїми водами Південний Буг завдячує меншим сестрицям – притокам.

Річки басейну Південного Бугу, які протікають по території нашого району: р. **Вовк**, **Вовчок**.

Річка Вовк довжиною 71 км з притокою **Вовчок** (39 км), протікаючи серед чагарників, заростей, крадеться, ховається неначе вовк. Звідси і назва. Річка Вовчок — права притока річки Вовк. Він має довжину русла — 39 км і 66 приток загальною протяжністю — 166 км. Густота річкової мережі складає — 0,82 км/км², а площа басейну — 249 км². Верхня і частина середньої течії

розташовані на Ярмолинеччині, а друга частина і нижня течія — на Деражнянщині.

Початок Вовчок бере північніше с. Антонівці. На Ярмолинеччині Вовчок повниться водами сімох лівих приток і трьох правих. Тече широкою долиною біля сіл Вихилівка, Пасічна і Михайлівка. Його ліві п'ята і сьома притоки утворюють невеличкі ставочки. Цікаво, що у середній течії майже

5 км ця річка тече межею Ярмолинеччини і Деражнянщини. Східніше Пасічної долина Вовчка стає дуже заболоченою.

Всі притоки Вовчка у цій місцевості беруть початок з джерел і течуть заболоченими долинами. Поблизу с. Видошня у заплаві річки добувають торф.

Вовк, права притока Південного Бугу, бере початок на північ від с. Ружичанки. Довжина річки - 71 км. Басейн розташований у центральній частині Подільської височини. Тече серед осадових порід. У пригірловій ділянці річка проходить по болоту, яке зливається з заплавою Південного Бугу. Тут заплава має ширину до 2 км. Ліси займають 8 % площі басейну.

Усі річки району мають змішаний тип живлення: навесні поповнюються талими снігами, влітку – дощами, взимку – підземними водами. Їх використовують для розведення риби, водоплавної птиці, водопостачання населених пунктів, тваринницьких ферм, промислових підприємств.

У річках і водоймах водяться карасі, коропи, щуки, соми, товстолобик, білий амур, лин, раки. З водоплавної птиці водяться крижні, чаплі, чирки, бекаси.

Завершується наше скромне знайомство з голубими артеріями нашого краю. Мимоволідумаєм, що і край без них не був би таким щедрим, яким він і понині є. Проте хотілося б застерегти, щоб всі ми громадою більше берегли, дорожили тими скарбами, які маємо, бо як втратимо, то вороття не буде. То ж подбаймо, щоб річки наші залишились чистими голубими змійками, джерела – почищені і не засмічені, а береги тішили людей своєю незайманою чистотою. Щоб наш край не опинився на дні людської байдужості, безпечності, бо тоді вже нічим не окупити заподіяного.

Невідкладним завданням на сьогодні є розробка комплексних заходів, направлених на зменшення антропогенного впливу на екосистему наших річок.

Треба постійно чистити джерела, які засмічуються протягом року, особливо весною і восени.

Подбаймо про те, що маємо ! Адже потреби у воді з кожним роком зростають, а джерел і приток не збільшується. Задумаймося над цим. Згадайте ціну ковточка води у спрагу і все стане на свої місця. Тільки не забуваймо про це!

Інформаційні джерела:

1. Природа рідного краю. – Ярмолинці, 2014. – 12с.
2. Природа Хмельниччини: потенціал, охорона, проблеми. – Нетішин, 2002. – 210с.
3. Річки Хмельниччини. Навчальний посібник /Видання друге/. Говорун В.Д., Тимошук О.О. – Хмельницький, 2010. - 240 с. іл.
<https://drive.google.com/file/d/0B6nlpqnfGQcWNGWE5vcS0yZWMM/view>
4. Хмельницький: минуле, сьогодення, майбутнє. – Хмельницький, 2012. – 190с.

Інформаційне видання.

Річки нашого краю – краса і біль.

Відповідальна за випуск:

Гриб М.А. – директор Ярмолинецької ЦБС.

Комп'ютерне опрацювання:

Москаленко В.М. – бібліограф-краєзнавець.

Підписано до друку 2016р. Формат 21x14,7

Папір офсетний. Друк ізографією. Наклад 18 примірників.

Віддруковано з готового оригіналу – макета Ярмолинецької ЦБС

Смт. Ярмолинці, площа 600-річчя Ярмолинець, 1а

